

# Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 44.

V Ljubljani, 3. listopada 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Frančišek Őrnagoj, nadučitelj v Ljubljani Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, 1/2 strani 10 K, 1/4 strani 8 K, 1/8 strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 8 K.

**Vsebina:** Občna volilna pravica in slovensko učiteljstvo. — Naš denarni zavod. — Boj za kruh na Goriškem. — Novi šolski učni red in — stara netočnost glede slovanskih šol. — Učiteljski stan — najboljši stan. — Priznanja in zaupnice. — Razstava učil v Ljubljani. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Listnica uredništva. — Inserati.

## Občna volilna pravica in slovensko učiteljstvo.

Ker se je pokazalo, da je sedanji parlament nezmožen za delovanje in ker delavstvo vedne odločneje zahteva svojega zastopstva v državni zbornici in v deželnih zborih, se peča vse časopise s problemom volilne reforme in razpravljajo o tem vprašanju po svoje, navadno tako, kakor to služi dotični stranki, katere glasilo je dotični list.

Stojimo na liberalnem, svobodomiselnem stališču. Nihče nam ne more očitati, da smo kdaj krenili s tega pota. Govor našega lista je bil vedno odkritosrčen: naravnost in brez ovinkov smo povedali, kar nam je bilo v mislih. Zatorej ne moremo tudi zdaj drugače, nego da povemo popolnoma odkrito svoje mnenje.

Z občega stališča mora vsak priznati, da ni idealnega volilnega prava, ki bi zadovoljilo vse in vsakega, ki bi popolnoma ustrezalo vsem interesom in bi razmerno vsakomur dalo pravice, ki mu gredo po krvnem in denarnem davku, po inteligenci in po drugih okolnostih. Ustvariti tak zakon, tak ideal, je človeškim močem nemogoče. Vendar pa moramo reči, da je občna in enaka volilna pravica še najmanj krivična. To je uvidela tudi avstrijska državna zbornica, ki se je z absolutno večino izrekla za tako volilno preosnovo. Glasovali so zanjo taki poslanci, ki zastopajo veliko večino volilcev.

Poudarjamo, da se ne oziramo pri teh svojih izražanjih samo na razmere, ki vladajo v kaki posamezni kronovini, n. pr. na Kranjskem. Naš list je glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva, zategadelj ne smemo in ne moremo poznati kronovinskih mej. Naš glas je odmev vseh tistih dežel, koder deluje učiteljstvo, ki soglaša z našim listom.

Znano je, da se je cenzus neprestano nižal, tako da znaša sedaj le 8 kron, kar je minimalno. Pred 10. leti so ustanovili občno kurijo. Zdi se nam torej, da je za tako volilno reformo vse pripravljeno, volilni kataster in uradništvo je vajeno. Tudi voli že sedaj skoro polovica volilcev (n. pr. na Kranjskem 44-8 odstotkov). Tako je tudi v drugih kurijah. Vzrok temu je mnogo dohodninski davek.

Peta kurija nima nikakega pomena, ker so volilni okraji preveliki in ker ima poslanec preraznovrstne volilce. Izid volitve v peti kuriji je izraz volje posameznih stanov, ki postavljajo svoje zvanje v službo politike. Izraz volje volilcev to ni.

Kurije so zastarane. Veleposestvo nima — kakor govori sodba današnjega modernega naziranja — nobene pravice, da bi si prisvajalo posebne privilegije pri zakonodajstvu. Veleposestvo je izvečine v rokah plemstva, ki je v kljub vsemu in vsakemu dovolj protežirano, saj se le njemu naklanjajo vsa višja mesta v vojaških in civilnih službah. Tu so izjeme tako redke kakor nikjer drugod.

Oglejmo si kmetiško kurijo! Tu se je zadnjih 40 let mnogo izpremenilo. Industrija se je preselila iz mesta na kmete; in tam, kjer so bile same kmetije, so zrasle mnoge tvornice, da je kmetiško prebivalstvo v manjšini proti industrijskemu delavstvu. Vendar nima vse to delavstvo nikake pravice pri zakonodaji, temveč vso politično moč ima v rokah kopica zadolženih kmetov. Ravno tako je v mestih. To dela demagogijo »malega moža«.

Uvedejo naj občno in enako volilno pravico, saj plačujemo vsi krvni davek in vsi indirektni davek. Zakoni so veljavni za vse ljudi — njih moč je za ubogega trpina dostikrat strožja nego za človeka z imenom in stanom. Nekaterniki so celo sankrosanktni. To je krivica, očitvidna in kruta. Kako pridejo brezpravni ljudje do tega, da jim kujejo drugi zakone, ki jih morajo izpolnjevati, a pri zakonodaji nimajo besede?

Zastopniki veleposestva in trgovskih zbornic naj pridejo v gosposko zbornico, parlament pa bodi last ljudstva!

Inteligenca bi morda potemt res ne prišla do prave moči. Toda tudi sedaj nima pravega zastopstva, ker jo zaduši »mali mož«. Moč inteligence pa lahko mnogo vpliva na maso. Treba je samo dela. Sam ob sebi se ne vzgaja nihče, ako nima zgleda in izpodbuje in ako ne čuti potrebe. To poslednje dobi, ako se mu vcepi vera v lastno moč in veljavo ter se dvigne v njem dostojanstvo človeka, ki ga izpolnuje vzgoja.

Zmaga bi se potem nagnila na to ali ono stran. Kjer ni industrije in vpliva naprednih idej, ki izhaja iz pozitivnega

delu, tam bi zmagala konservativnost in moč tiste stranke, ki je drugi iztrgala ljudstvo iz rok. Na poraženi strani bi umrla brezdelnost, ojačila bi se naznotraj, iz njenega dela bi izvirala privlačna sila in tako bi ji vstajala bodočnost.

In pravico do življenja ima le tisti, ki ima bodočnost. Zgodovina nas pa uči, da je reakcija hipna slabost, ki pride za njo prebujenje in vstajenje. Da pa pride to dvoje, je treba dela in vztrajnosti. Dokaz so nam Čehi.

S slovanskega stališča se moramo tudi ogrevati za občno in enako volilno pravico. Slovani tvorimo večino prebivalstva in bi potem imeli tudi večino poslancev, četudi bi morebiti volilnih okrajev ne odmerili po številu duš, ampak po davčni moči. Sicer bi pa tudi to ne bilo popolnoma pravično, ker ravno nerazvite dežele oddajajo ljudstvo — razvitejšim.

In učiteljstvo? Gotovo je, da bi potem prišli naprednejši možje v državni zbor, ker bi industrijno delavstvo, ki je v večini socijalistično, imelo pri volitvah važno vlogo. Poslanci proletarijata se bodo gotovo zavzemali za proletarca-učitelja, da ne bo stradal.

In šole? Siti, mehkužni meščanski sloji je niso dovolj znali braniti pred sovražniki: pridobivali so v nji postojanko za postojanko. Žalosten zgled je odstopivši minister Hartel. O priliki naštejemo še druge.

S tako volilno reformo bi šinilo v avstrijske narode novo življenje, kri bi zaplula živejše po naših žilah. Dvignilo bi se tudi od bede in brezpravnosti tlačeno učiteljstvo in bi hitelo v boj za svoj vzor: za svobodno šolo in za svobodo lastnega stanja!

## Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,  
v pomoč le sebi podarim

### Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca meseca kimavca 1905 K 158.178.22.

**Naznanjajo.** Kdor želi od zadruga kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

## Boj za kruh na Goriškem.

Deželno učiteljsko društvo.

Iz odbora deželnega učiteljskega društva za Goriško in Gradiščansko nam poročajo, da so šli dne 26. pret. m. v deputaciji h gospodu c. k. namestniku predsednik Franc Bajt, podpredsednik Andrej Pizzul in odbornik Ignacij Križman. Bili so najvljudnejše sprejeti: V daljšem govoru je predsednik pojasneval učiteljsko vprašanje in apeloval na visoko vlado, da naj bi porabila ves svoj vpliv, da bi končno rešili to perečo zadevo. Gospod c. k. namestnik je deputacijo zagotovil, da napravi vse mogoče korake za ugodno izboljšanje učiteljskega gmotnega stanja in je odkritosrčno izjavil, da mu je neumljivo, kako morejo učiteljske družine živeti s tako pičlimi dohodki pri sedanjih draginjah vseh življenskih potrebščin. Deputacija je gospodu c. k. namestniku pojasnila vse učiteljske težnje ter se mu priporočila, da naj bi blagovolil podpirati pri visokem

deželnem zboru prošnjo deželnega učiteljskega društva za draginjske doklade vsemu učiteljstvu že v tekočem letu. Gospod c. k. namestnik je zagotovil deputacijo, da bo učiteljstvo tudi v tem oziru podpiral z vso vnemo ter da ne bo prenehal delovati v korist deželnega učiteljstva, dokler ne uredi učiteljskih plač, in da porabi ves svoj vpliv, da se predloži v najvišjo sankcijo zakon o ureditvi učiteljskih plač, kakor hitro poskrbi visoki deželni zbor za primerno pokritje. S hvaležnostjo se je deputacija poslovila od gospoda namestnika in ga zagotovila hvaležnosti vseh učiteljskih src, ako se njegovemu velikemu vplivu posreči to človekoljubno delo v prilog učiteljskega stanja. Upamo, da se bo deželni zbor pridružil željam gospoda c. k. namestnika ter da končno vendarle postane dobrotnik deželnega učiteljstva, ki bo gospodom deželnim poslancem gotovo hvaležno za ta plemeniti čin.

Isti dan popoldne je bila odborova seja, kjer se je sprejela spodaj sledeča vloga, ki jo je v slovenskem in italijanskem jeziku nesla ista deputacija v deželno pisarno, kjer je prosila za avdijenco pri gospodu deželnem glavarju, da se osebno priporoči za končno ugoditev teh opravičenih učiteljskih želja. Ta uloga se glasi doslovno:

### Visoki deželni zbor!

Zopet je minilo leto, ki ni prineslo učiteljstvu naše pokrajine nikakega niti najmanjšega izboljšanja njegovega gmotnega stanja. Zakonski načrt, sprejet soglasno pri zadnjem zasedanju visoke deželne zbornice v korist učiteljstva, njegovih revnih vdov in prepotrebnihih sirot, je še vedno nesankcioniran zakonski načrt, kateri nikakor ne more zadovoljiti bednega učiteljskega položaja. Vsakemu človekoljubu je neumljivo, kako more učiteljstvo s svojimi družinami životariti s temi poniževalnimi, za njegov stan naravnost nedostojnimi plačami. Učiteljstvo se vprega in peha prostovoljno v svojem prostem času, določenem za počitek po napornem stanovskem delu, s postranskimi službami, z vednim prizadevanjem, da bi olajšalo trpljenje in pomanjkanje sebi in dragim svojcem, a vse zastonj: Vkljub najpožrtvovalnejšemu naporu in trudu ne more izhajati v sedanji veliki draginji, ki je nastala povsod v deželi. Prisiljeno je delati dolgove, prositi predujme, podpore, draginjske doklade in sploh se posluževati vseh mogočih sredstev, da zagotovi sebi in svojcem skromni kos netečnega kruha, ki mu ga tako mačehovsko reže domača dežela.

Ista visoka zbornica je izboljšala gmotni položaj deželnega uradništva, ki je bilo že prej bolje plačano nego učiteljstvo, in je vsaj deloma dostojno uredila plače sebi podrejenemu uradniškemu osebju. Država je kar najbolje preskrbela svoje uradnike in je z vso človekoljubno velikodušnostjo popolnoma zagotovila življenske pogoje njih vdovam in sirotam. Samo učiteljstvo je pozabljena, zapuščena, uboga para, ki plove ob sedanji življenski draginji — obupu v naročje.

Ista visoka zbornica je že večkrat soglasno priznala z vsemi svojimi gospodi govorniki v vznesenih in človekoljubnih besedah to učiteljsko bedo, ki pa še ni prenehala. Tudi vsi c. k. okrajni šolski sveti so priznali to dejstvo in priskočili so mnogim na pomoč z draginjskimi dokladami iz svojih skromnih sredstev. Deželno glavno mesto Gorica je priskočila velikodušno na pomoč vsemu svojemu učiteljstvu brez izjeme in mu zagotovila tolike draginjske doklade, da se dohodki goriškega mestnega učiteljstva krijejo z istimi, katere je vsemu učiteljstvu v deželi ista visoka zbornica privolila s svojim soglasnim sklepom v zadnjem sprejetem zakonskem načrtu.